

Бел 2
П-85

ПЯТРО ПРЫХОДЗЬКА

плацдарм

54342

ХОТИМСКАЯ
РАЙОННАЯ
БИБЛИОТЕКА

Мінск
«Мастацкая літаратура»
1978

ДЛЯ НАС ПЛАЦДАРМЫ АГНЯВЫЯ
БЫЛИ НЕ У СНАХ, А НАЯВУ.
НАС СЕПНЯ ЛЮДЗІ МАЛАДЫЯ
СІВОЮ ГВАРДЫЯН ЗАВУЦЬ.

НАУСВЕТУ ТЫ ПРАЙШОУ З БАЯМІ
ПАД СЯКАЙ, ЗАМЕЦЮ, ІМЖОЙ.
НЕ РАЗ РАЗВІТВАЎСЯ З СЯБРАМІ
І, МОЖА УЖО З СВАЕЙ ДУШОЙ.

КАЛІ Ж НАСЯ, У ПОЎДЗЕНЬ ЛЕТНІ,
ДАМОУ ВЯРТАЎСЯ ТЫ З ВАЙЦЫ,
ЗАЎВАЖЬІУ — СЕЛА ТАК ПРЫКМЕТНА
НА ГОЛАУ ХМАРКА СІВІЗНЫ.

АД ТОЙ ВАЙЦЫ, ШТО НАМ НА ЦЕЛЕ
УСІМ ПАКІНУЛА РУБЦЫ,
НЕ ТОЛЬКІ МАРШАЛЫ СІВЕЛІ —
СІВЕЛІ ЮНЫЯ БАЙЦЫ.

РАДЗЕУ НАШ СТРОЙ.
ДЫ ТОЛЬКІ ВЕРЫ
МЫ НЕ ГУБЛЯЛІ АНІДЗЕ.

І СЕННЯ
СОРЦЫ З ЧАСАМ ЗВЕРЫЦЬ
СІВАЯ ГВАРДЫЯ ІДЗЕ.

ДА КУРГАНОУ АДВЕЧНАЙ СЛАВЫ,
ДЗЕ НАСІВЕЛАЯ ТРАВА...

МЫ ЗДАБЫЛІ СВЯТОЕ ПРАВА,
КАБ ВЕЧНА ЖЫЦЬ І ПРАЦАВАЦЫ!

З ДЫМНЫХ
ПЕРАПРАЎ

* * *

Чырвань, чырвань —
колер праваты.

А. Пысін

Што бачыў ты перад сабою,
Як на світанні ў бой ішоў?
Дзеся пад зялёнаю вярбою
Струменьчык біўся, нібы кроў.

Бы вугалькі, гарэлі краскі,
Што позна ў лузе расцвілі:
Яны прасілі ў сонца ласкі
І чыстай вільгаці ў зямлі.

А небаскі — ты добра бачыў —
Увесь, нібы касцёр, палаў.
І клён стары ў агні гарачым
На травы іскры асыпаў.

Лог шарыжэў, як бубен, голы,
Над цёмнай засенню дубкоў.
Барвовым падала дадому
На ніве зерне з каласкоў.

Салдат, у бітве некароны,
Ты бачыў аблізку і здаля:
Здаецца, стала ўся чырвонай
Рознакалёрная зямля.

Сяброў адвага незлічоных
Была над позіркамі тваімі.
У чырвані — бязрозы, клёны,
І сцяг чырвоны —
Над усімі.

ЁН БЫЎ ПАЛІТРУКОМ

Ён у юнацтве
Марыў стаць пілотам.
Але інакшы
Выпаў хлопцу лёс:
Спазнаць
Палітруком стралковай роты
Агонь і смерць
Над воўным пябёс.
Пяхота-матухла
У полі чыстым.
Вада ў акнах...
Хлюната дарог...
Калі ішлі
Ў разведку камуністы —
Ля сэрца
Партбілеты іх бярог.
На бруствер — першы!
Свігча над табою
Агонь прыцэльны
З дымных перапраў...
Матулям тых,
Хто не вярнуўся з бою,
Як сын,
Ён пісьмы,
Стомлены,
Пісаў.
Салдацкай зброі
Сціплая адвага
Усю вайну
Не выпускала з рук.

У сорок пятым
На сцяпе рэйхстага
Штыком
Ён вывеў слова:
«Пашітрук»...

МЫ ПОМНІМ ЯГО

На шэрай сцяпе, ля разбітай байніцы,
Салдат напісаў:
«Бывайце, сябры! Я стаяў на граніцы.
Я тут наміраў...»

Хто гэта паведаў пра подзвіг свой ратны
Гранёным нитком?
Мы ведаем, быў ён адданым салдатам,
Савецкім байцом.

З-за Буга груган фашыстоўскі на свеце
Са свастыкай плыў,—
І воін у першым баі на дасвеці
Два танкі надбіў.

Ужо разгараўся над Оршаю дзесяці
Аконны пажар,
А тут, у іараненай крэпасці, ў Брэсце,
Пісаў камісар:

«Надалі салдату каб званне Героя,
Каб зналі байца...»
Але не паспеў дапісаць перад боем
Загад да каца...

Ніхто да Крамля не даставіў праз лета
Паслаўня таго...
Салдат невядомы, а мы з сонцам кветак
Ідзём да яго.

Як пачую ўсхваляваным сэрцам
Над Дняпром ціхі крык журавоў —
Тая восеь здалёк аднаецца
Гулкім рэхам з крутых берагоў.

Быў мой шлях
І пилёгкі і доўгі,
Прашумеў нада мной ліставей.
Я вяртаўся ў свой край
З дальняй Волгі,
Дзе ўздываецца сонца раней.

Перажыты былі адступленні,
Горыч слёз і расстаніў былых.
Зноў Дняпро нада мною струменіць,
Журавы на Палессі —
Кур-лы.

О, мая дарагая старонка!
Як жа мне тую восеь забыць,
Калі кожную ў лесе сасонку
Быў да сэрца гатоў прытуліць!

Мне ў агавах кароткія крокі
Кіламетрамі часам былі.
Але ведаў —
На захад далёкі
Шлях праляг мой на роднай зямлі.

НЕСКАЗАНЫ МАНАЛОГ

Героя Савецкага Саюза кам-самольца Юрыя Смірнова, рас-нятага фашыстамі пад Орпай у вёсцы Шаляшына летам 1944 года.

Я убит ною Ржевом...

А. Твардоўскі

Я у сорак чацвёртым пад Орпай забіты.
Не, не проста забіты ў грывотах баёў —
За любоў да Радзімы фашысты-бапдыты
На крыжы распісалі юнацтва маё.

Я любіў, Беларусь, твае рэкі і лівы,
І хоць я нарадзіўся ў суседнім краю,—
Быў, здасцца, тады самы ў свеце шчаслівы,
Што найпершым ступіў на зямлю я тваю.

Я ад самай Масквы нёс табе вызваленне,
У разведку ішоў праз цяжкія агонь.
І схапіў мяне вораг у тым наступленні,
Калі быў я паранены гуляй яго...

Ён пытаў у мяне: — Меў заданне якое
І якая дзвізія следам ідзе?
Я гляджу: уся Орпа гарыць прада мною,
А над ёй вызвалення ўздываецца дзень.

Я адказваў эсэаўцу толькі маўчапнем.
Ён спакойна і злосна устаў з-за стала
І пагнаў у бліндаж мяне на катаванне,
Пра якое дагэтуль не чула зямля...

Побач, бачу, цвікі, малаткі і... два каты,
Ўжо гатовыя ўліцца у цела маё:
«Даве хвіліцы яшчэ...

г вась будзеш распяты!
агню мы, а небу цябе аддаём!

Ісус, аж за хмары узйдзеш высока,
не ўбачыш адтуль ужо роднай зямлі...»
праўды, я не бачыў, як ціха аблокі
да мною на захад у небе пльлі...

сь і ўсё. Я не кляўся ні ў чым перад вамі,
оста тайны не выдаў я, проста маўчаў.
Балюча было мне — вы знаеце самі,
е слёз я не ліў, але я не стагнаў.

е хацелася жыць, бачыць сонца прамешні
ак крочыць наперад, як крочыце вы.
е я, Беларусь, нёс табе вызваленне
вачах тваіх бачыў агонь сінявы!

оў мая на крыжы, на іржавым жалезе
няклася смяротнаю рашай маёй...
й жа вечна цвіце Беларусь
яrkім бэзам
цягі палымнеюць над роднай зямлёй!

МАТЧЫЦА СЛОВА

Як многа лісця па шляхі анала
І прагрымела над зямлёй грамоў!
А я ўвесь час, сыноч, цябе чакала,
Што прыйдзеш ты, што вернешся дамоў.

А ты не йшоў,
Так доўга не з'яўляўся
Да роднай маці, да сваёй зямлі.
Напэўна, ты, мой сын,
Навек застаўся
Там, дзе баі апошнія былі.

Перад табой
Еўропы ўсёй прасторы,
Зялёны парк, у кведзі Берлін.
Ты не прыйшоў да маці, у каторай
Надзей быў
Яе адзіны сын.

Я ўжо старая,
Шмат перажыла я,
Наплакалася ў смутку і журбе.
Гляджу —
Дзяўчынка на руках малая
Шчаку так шчыра туліць да цябе.

Ты выпратаваў там яе ад смерці,
Калі на горла паступаў вайне,
І ты, мой сын,

Мне дужа ў гэта верыцца,
Начамі многім бачыцца у сне.

Я — маці,
Я старая ўжо жанчына,
Не ездзіць мне
Ў далёкі шлях такі.
Дык хай, сыноч,
Там за мяце, ў Берліне,
Табе ўсе маці
Пакладуць вянкi.

НА МАГІЛЕ ЛАТЫШСКИХ СТРАЛКОЎ

Ягтарнае сонейка ў плітах
Сабой затулiлі бары.
І хваляю, і небу адкрыты,
Гамоніць сасонік стары.

На плітах гранiтных чытаем
Імёны латышскіх стралкоў.
Яны сваё сонца пад краем
Працеслі на лёзах штыкоў.

З марскою душой бурнапеннай
Над чырвань сцягоў баявых
Яны ў рэвалюцыю смела
Ўступалі на плошчах Масквы.

Мяцеж падаўляючы люты,
У бой за Саветы ішлі.
І полк, у абмоткі абуты,
Ізліч сустракаў у Крамлі.

І Янісы, і Ераімы,
Ішлі вы ў страі баявым,
І з вамі там побач былі мы
У бітвах на полі адным.

Халодная восень апала
Жарствою пажоўклых лістоў.
Народнаю памяццю стала
Магіла латышскіх стралкоў.

СОН САЛДАТКІ

Эшалонамі салдаты
Едуць з дальняй стараны.
А яе Максім дахаты
Не вяртаецца з вайны.

Распусцілі пра жанчыцу
Плётку чорнаю маюй:
«Нехрышчоная Хрысціна
Засталася удавой...»

Мы з Хрысцінай падзялялі
Сум цяжкі — яе і свой.
А пра тое не пыталі,
Як цялёгка стала ёй.

Зналі мы — біда такая
Ўсіх нас можа нанаткаць.
Бачуць людзі, што чакае,
Будзе цэлы век чакаць...

Звечарэла.

Сонца мая
Ў чэрвень росны ўжо зайшло.
Сніцца сон Хрысціне:
Зяе
У сцягах яе сяло.

Муж ідзе. І гімнасцёрка
Ў ясных зорках на грудзях.

«Добры дзень, — ёй кажа, — жонка,
Сустракай — вярнуўся я.

Бачыш, да сябе ў абдымкі
Не ўзяла мяне вайна!
Ну, а як, мая Хрысцінка,
Без мяне жыла адна?»

І адказвае Хрысціна
Мужу ў доўгім, доўгім сні:
«Ты жывым і ў дамавіне
Уяўляўся, любы, мне.

Не памрэ маё каханне,
Як нямая ў полі ціш.
Мне салдацкай зоркі ззянне
Не заслоніць нейкі крыж.

Кожны дзень пытала, любы,
А ці хутка прыйдзеш ты?
Затрымаўся ці ў згубе
За мяскай твае лісты?

Да сябе гасцей на свята
Не прасіла да стала.
Для свайго байца-салдата
Каравай тады спякла...»

Асьпаў і вліцы з голяя
На зямлю цялёпы бор.
Слёз было, нанэўна, болей,
Чым у сінім небе зор.

Многа год яна чакала
Мужа-бацьку з тых дарог,

На явіх пад лютым інваснам
Кожны з нас застацца мог.

Ды салдатка ўсёй душою
Ўмела верыць і кахаць:
Вось ідзе ён раніцою
З ёю ў поле працаваць.

На жыве і ў лузе росным
Разам кожны дзень яны.
А павакал — свет дзівосны,
Далеч роднай старацы!

Муж Максім яе — адменны
Гартам, любіць працу ён.
І сабе гадуе змену
Для наступных светлых дзён.

Хлебам дзеліцца і славай
Ён з крывінкаю — сынам...

Можна, стала гэта явай,
А не доўгім дзіўным сном?

СЫНУ БЫЛОГА ФРАНТАВІКА

Я вырас пад гарматнымі ства-
ламі.

С. Гаўрыцэў

На дварэ асення завяя
Долу сыпле жоўтыя лісты.
Ты глядзіш на дрэвы, што аляей
Паўз раку пайшлі у парк густы.

Колькі клёнаў, ліп у паваколлі
Зашумела маладым жыццём!
Лічыш дні,
Калі і сын твой, школьнік,
Стане хутка ў арміі байцом.

Ты гаворыш мне
Са шкадаваннем,
Што табе было так мала год,
Як ішлі салдаты на змаганне,
Падымаўся ў бой
Увесь народ.

На граніцы бацька твой з казармы
Па трывозе ў першы бой ішоў...
Не знайшоў ты ні палкоў, ні армій,
Дзе служыў ён, —
Бацькі не знайшоў.

Мы нічога пра яго не ведаем —
Нам ніякай весткі не было.
Ды для ўсіх чырванасцяжным маем
Перамогі сонца узыхло.

За цябе старэйшы я наміога —
На дванаццаць ці пятнаццаць год.
Навіяла раней мяне дарога
У далёкі і цяжкі паход.

І калі яшчэ мы ў сорака трэцім
У свой край вярталіся назад,
Ты мяне, панэўна, двесь прызмеціў,
Як і я цябе, малодшы брат.

Помню —
Выбег хлопчык кучаравы
З хаткі, што стаяла над Дняпром,
І памчаўся к самай пераправае,
Дзе стаяў загрузаны паром.

Хлопцу так хацелася рвануцца
На браню, пакратаць хоць разок.
Але ў маці, бацьчыне,
Слёзы льюцца:
«Пачакай,
Куды набег, сыноч?»

Надрасцеш вось, намужкнеш болей —
І ён прыйдзе, твой салдацкі час...»
Грукатала бітва блізка ў полі, —
І было так мала
Часу ў нас...

Хлопца як завуць — Сцяпан ці Янка, —
Не паспеў дазнацца, не спытаў.
Толькі помню, як малы ля танка
Ўсё стаяў, на зорку паглядаў.

Бедная была ў матулі хата —
Голад, холад і бясплоддзе ніў,

Але хлопчык у мяне — салдата —
Нат драбочка цукру пе прасіў.

Помню —
Адштурхнуўшыся ад маці,
Ён за танкам хуценька набег.
Аглянуўся —
Свой забыў у хаце
Кажушок.
А ўжо быў першы снег.

Навакол снарады, міны рвуцца.
Ну, а ён? Які ж яшчэ салдат.
Вымушаны быў
Ізноў вярнуцца
Да сялянскіх заімышэлых хат...

Шмат прайшоў салдат на белым свеце,
І яго, панэўна, абдаваў
Той аконны,
Той халодны вецер,
Што ляцеў з дняпроўскіх перапраў.

ПРА ВЯДОМАГА САЛДАТА

Воін-беларус Трыфан Андрэ-
віч Лук'яновіч, сям'я якога
загінула ад варожай бамбэжкі
ў Мінску, рызыкуючы сваім
жыццём, выратаваў нямецкую
дзяўчынку ў апошнім баі за
Берлін.

(З газет)

Ён да вайны
Стаў бацькам і салдатам.
Жылі у Мінску
Жонка і дачка.
Не бачыў ён
Бамбэжкі роднай хаты
І не вярнуўся да свайго кутка.

На край вайны к Берліну
Ў шлях далёкі
Ён на чужой пакрочыў старане,
І там салдат —
Не быў ён адзінокі — —
Апошні ўдар наносіў на вайне.

Ужо займаўся ранак над рэйхстагам,
Усёй Еўропы вырашаўся лёс —
А ён са зброяй
І сваёй адвагай
На плач дзяўчынкі
Па-пластунску поўз.

Была на ўліку кожная хвілінка:
Не раз яго вайною абнякло,
А ён хутчэй
Дабраўся да дзяўчынкі
І прыгарнуў рукой, нібы крылом.

Была душа ў савецкага салдата
Дзіцячае усмешкі залаціў.
Яго дачку, сям'ю забілі каты —
А ён выносіў з полямі дзяцей.

Ад ран цяжкіх памёр ён той вясною.
Уся ж Зямля ўглядаецца ў яго.
Стаць ён у Берліне,
Мужны воін,
І свеціцца ў вачах
Жыцця агонь.

СЦЯГ ПЕРАМОГІ

З бою ў бой пераходзілі з ім мы.
Ён усіх нас на подзвігі пёў,
І прысягай на вернасць Радзіме
Ускалыхваў ён сэрцы байцоў.
Гучнай песняй, што душы ўздымае,
Ён на вуснах салдацкіх палаў.
Нашу дату — дзевятае мая —
Яркай чырванню пафарбаваў.
Не адзін двойчы з нас параджаўся,
Уставаў і з вады і з агню,
Пад пагамі гарэла зямля ўся —
А йшоў новую браць вышнанаю.
Бачыш, сведзіца сцяг Перамогі?
У ім вечнае сонца гарыць,
У ім —
Нашы шляхі, і дарогі,
І святло першамайскай зары,
Церацравы, вышыні, плацдармы,
Мнагавёрсты пап і кожны паход.
У ім бачаць сябе камандармы
І байцы —
Кожны полк, кожны ўзвод.
Свайму сцягу няпер салютуем
За сябе і за многіх сяброў.
Беражом нашу памяць святую
І гарачую ў сэрцах любоў.

РАДЗІМА САВЕТАЎ

Я — равеснік Радзімы Саветаў,
Разам з ёй нарадзіўся і ўзрос.
Нам вандруючы вецер
Над светам
Шасцьдзсят лістападаў абтрос.

Замятаў на дарозе той вецер
Попел вогнішчаў, кроў барыкад.
Пачыналі мы першымі ў свеце
Будаваць сваю долю, свой лад.

Нашы ворагі кнілі заўзята,
Што сваіх нам багаццяў не мець,
А фінансавыя магнаты
Нам прарочылі блізкую смерць.

Капітал у Расіі адчаліў
У лябят. Як жа ім прамаўчаць?
«Бальшавіцкай Расіі, — крычалі, —
Пяць гадоў пат не праіснаваць».

Супраць нас на дарозе крывавай
Шмат разоў пачыналі паход.
Ды расла і мужнела дзяржава,
У якой гаспадар — сам народ.

Шлях прайшла не даўгі й не кароткі:
Супраць зла, за жыццё — вечны бой!

Не адну і не дзве пяцігодкі
Сціг Саветаў нясе над сабой.

З ёю вечна жывуць —
Сонца Мая
І дыханне Кастрычніцкіх дзён.
Канстытуцыю Новую мае —
Самы мудры у свеце закон.

ШЛАЦДАРМ

Паэма

У нялёгкіх далёкіх паходах
Шмат я песень сваіх не збырог.
Забіралі іх мутныя воды
І бляконцыя вёрсты дарог.

І нярэдка з сігналам трывогі
Засыпаў іх сухі лістапад.
Засталіся там —
Сёлы, дарогі,
Гарады і імёны салдат.

Тыя песні —
Пра пчасце і гора,
Пра сянокоты і дні непагод.
Па адну з іх
У братні мне горад
Я праз многа вяртаюся год.

1

Жшівень сорака чацвёртага года
Ужо за Віслай шуміць на палях.
І, напэўна, апошнім паходам
Франтавы наш закончыцца шлях.

Я іду з палявога шпітэля
Да бруістае Віслы-ракі.
Мне казалі,
Ніго ўчора стаялі
Тут дывізіі нашай палкі.

На гаротныя Польшчы прасторы
Падаў град смертаносны наўкол.
Сандамір —
Па-над Віслаю горад
Паміж многіх задымленых сёл.

Горад вызваліць —
Гэтага мала,
Мы далей,
На той бераг, ідзём.
І пам Вісла
Сама цяпер стала
Рубяжом
Паміж смерцю й жыццём.

Берагі два —
І левы і правы,—
Зараслі яны дзікай травой,
Над усёй агнявой ператрапанай
Узвышаюцца моцнай сцяной.

Толькі верым —
Пад нашым ударам
Хутка рухне і гэта сцяна.
Ўсё далей па Еўропы абшарах
Адступае на захад вайна.

Заўтра —
Зоймецца толькі світанне,
І пакуль не прысніўся снакой,
Стапе новым выпрабаваннем
Для дывізіі
Бой за ракой.

Што ж, былы палітрук,
Не дай маху.

Ты ідзеш у адну з лепшых рот,
У той полк,
Дзе палкоўнік Рубахаў
Камандзірам ужо трэці год.

Як сустрэне мяне, ці пазнае
Твар з асколкавым свежым рубцом?
Яшчэ дзесьці пад Мцэнскам —
Ён знае —
Быў у роце я палітруком.

З ім ад самага Бранска і Ліўнаў
Мы ішлі праз балоты, снягі.
Мы паўзлі пад свінцовыя ліўні
Чералескамі Курскай дугі.

Прыдняпроўе сваё вызвалялі,
Па-над Прыпяццю йшлі па дрыгве.
Як дывізію нашу — не зналі —
Ў тых дні Галаўком назаве.

Там, дзе ў вочы свінцом вецер шырсаў,
Вызвалялі зімой гарады.
І дывізіі нашай — Мазырская —
Была дадзена назва тады.

Рапцой, помню, гэтую вестку
Ў штаб прыслаў нам палітадзел.
І Рубахаў
Пад небам палескім,
Мне здавалася,
Памаладзеў.

Ён адразу ў свайго нампаліта
Запытаў:
— Ты пасты правяраў?

Дык хутчэй...
Вось і чарка паліта.
Без цябе ні кілішка не браў...

У зямлянцы, пібы ў цёплай хаце,
Мы сядзелі.
Шумела зіма.
Рады быў ён,
Што пісарка Каця
У штаб прыйшла
З добрай весткай сама.

Да ўсяго быў палкоўнік рулівы,
Ён усіх заўважаў у палку.
Ну, а Каця?
Ён нейк асабліва
Паціскаў ёй сардэчна руку.

Не памнога гадамі старэйшы,
Быў душой, як яна, малады.
Нам здалося —
Нідзе прыгажэйшай
Не страчаў ён дзіўчыны тады.

Непрызначанае сватканне
Іх у цёплы будыні прывяло.
Кожны права з нас меў
На каханне —
Радавы і камбрыг, —
Так было.

Але гэта ўжо справа така,
Аб якой разважаць мне не час.
Дзе мой полк,
Мая часць баявая?
Што чакае наперадзе нас?

Ехаў я ад Варшаўскага шляху
Ўпіз на поўдзень.
Цяпер вась іду.
Дарагі мой палкоўнік Рубахаў,
Тут твой воін —
На мне не бядуі.

Прызначай мяне ў роту любую
І лобы аддавай мне загад.
Браць плацдарм?
Ну дык што ж, паспрабуем,
Хто плацдармаў не браў —
Не салдат..

2

Мой наклон табе,
Бурная Вісла!
Чую гоман тваёй быстрыні.
Над табой
Неба дымам навісла,
І вада і зямля —
Ўсё ў агні.

Быць бы люстрам табе,
У якое
Заглядаліся б зоры з нябёс,
Дажджавой напаўняцца б вадою,
А не кроплямі вогненных слёз.

Уяўляю,
Як вечарам майскім,
Дагараў толькі сонца заход, —
Над табой белакрылыя чайкі
Неслі водбліскі пеністых вод.

Ліцца б, ліцца табе у прасторы,
Падуладнай быць
Толькі вятрам.
Пра тваю прыгажосць,
Пра твой пораў
Яшчэ ў школе раскажаш нам.

Ты ўзяла быстрыню
Ад Карпатаў,
А праарытаець
Ад росных дугоў.
Гарады і вясковыя хаты
Нас вітаюць з тваіх берагоў.

Вісла, Вісла!
Ці знаў я, ці думаў,
Калі з Беседзі чэрпаў ваду,
Што сюды,
На твае высны, дзюны,
Я салдатам-гвардзейцам прыйду.

Я наказваў на карце указкай,
Як цячэш ты праз многа зямель.
А цяпер
З цябе чэрпаю каскай
Памутнеўшы, бруісты струмень.

А цяпер...
Не, ты, Вісла, не тая,
Пра якую я ў школе чытаў.
Стала рудая ўся ты, сівая
Ад свінцу, агнявых перапраў.

Пад сасною
З трапішэй глыбокай
Мы на бераг заходні глядзім.

Ды не ўсё раскрываецца воку —
Заслаіне зямлю горкі дым.

Не злічыць
Ад спарадных разрываў
На зямлі смертапосных грыбоў.
Дзе квітнелі лугі, снелі півы —
Толькі дзоты
Над прорвамі рвоў.

Там адборная ў немцаў пяхота
Цэлы грэбень вышынь заняла.
З кожнай шчыліны,
З кожнага дзота
Б'юць па нас
І на нашых тылах.

Цяжка пам у агні,
Але знаем,
Што адкажам мацнейшым агнём.
Як праз рэкі хадзіць —
Волыт маем:
Па-над Волгай былі
І Дняпром.

Там усё да драбіц нам знаёма —
Дзе глінянае дно, дзе пясок.
А тут вось,
Так далёка ад дому,
Трэба кожны разведаць лясок.

Згодна карце,
Ля той вунь раўніны
Быць павішен лясочак,
А не —
Той лясок, нэўна,

Сеемі ўжо міны:
Дрэвы ж так, як і мы,—
На вайне.

Мы па месцы
Павішы праверыць,
Што расказвае карта сама.
Сёння толькі вачам сваім верым,
Шмат з таго, што на карце,—
Няма.

Тут, на Вісла,
Наўднёвай Варшавы,
Немцы фронт закавалі ў браню.
Мы да новай прыйшлі пераправы,
Будзем новую браць вышыню.

Загадана дывізіі нашай
Сёння ноччу
Зацяць свой плацдарм.
Што ж,
Нямала салдацкае кашы
З'елі ў бітвах з табой, камандарм.

Дзе ў машыне, а дзе і ў калоне
Разам з намі ты вёрсты змяраў.
Сёння ж, кажучь,
Тут сам маршал Калеў
Раніцою з НН назіраў.

Непрыкметна, нябачна, няўлоўна
Трэба нам
На той бераг плысці.
Вісла, Вісла!
Якою чароўдай
Ты і ў песнях была і ў жыцці!

Яшчэ будзеш святло ясных зорак
Адбіваць, як у люстры, ў вадзе.
Над тваім неабсяжным прасторам
Зпоўку зоймецца сонечны дзень.

Будзе Польшча
І кветкі і травы
Амываць чысцінёй тваіх вод,
А пакуль трэба нам пераправіць
На той бераг
Хоць некалькі рот.

Мы тут першыя ў наступе гэтым,
Ну, а першым —
Заўсёды цяжэй.
Франтавое чацвёртае лета
Рассыпаецца жвірам з траншэй.

3

Парыжэлым ад полымі змрокам
На раку апускаецца ноч.
Не шукай ты
Месяцін неглыбокіх,
Хоць вады з галавою,
А кроч.

А плыві на заходні той бераг,
Узыходзь і займай свой рубж.
Шлях адзін —
За сацірамі ўперад,
Толькі ўперад —
Няма ў бойцы меж.

Пераправа.
Сядзім на папоне.

Мін, снарадаў на ім —
Колькі тон!
Патануць?
Не, пантон не патопе,
Толькі можа ўзарвацца пантон.

Метэорамі з неба — ракеты,
І да неба —
Фаганы вады.
Пападанне адно —
І са светам
Развітаешся тут назаўжды.

Над вадой цемра ночы густая,
Мы глядзім проста ў вочы бядзе.
Непрыемна адно —
Пахаваюць
Не ў зямлі —
Застапешся ў вадзе.

Колькі бралі мы іншых плацдармаў
Да цябе, агнявы Сандамір!
А тут з грэбня вышынь
Б'юць у твар нам, —
Ад разрываў падскоквае вір.

Парадзелі палкі.
Нерад боем
Генерал нам загад аддаваў:
«Тым, хто можа трымаць яшчэ зброю,
Стаць у строй!» —
І ён сам першым стаў.

Хоць панеслі вялікія страты —
Не адступім з пазіцый сваіх.
Калі трэба —

За ротных, камбатаў
Стануць сотні байцоў радавых.

На адным рубяжы
З кулямётам
І юнак і палкоўнік сівы.
Перайшлі у лінейную роту
З тылу кухар, шафёр, сэдзавы.

Штаб дывізіі разам з камдывам
Неаднойчы ў атаку хадзіў.
І на выспе, ахутапай дымам,
Быў смяротна паранен камдыў.

Ой ты, поле, ой, ратнае поле, —
Ой, узгоркі, круты перавал...
Не забудзем цябе мы ніколі,
Наш сівы баявы генерал!

З аднаго кацялка часта елі,
Дзе ў аконы свінцовы біў град.
Разам песню з табою мы пелі:
«Салаўі, не трывожце салдат...»

Салаўі-салавейкі!
Што ж рана
Свой вы скончылі ў лесе напеў?
Генерал наш ад цяжкае раны,
Ад аконных дымоў пасівеў.

Як яго адпраўлялі з пазіцый,
Аб адным ён прасіў нас:
— Сьвікі!
Надыміце — хачу падвіціцца,
Як мае наступваюць палкі!..

Мы ішлі, мы паўзлі —
Брат за брата —
І ніякай не зналі мяжы.
Намналіт, санітар з медсанбата —
Ўсе былі на адным рубяжы.

Стала лініяй перадаваю
Ўтаймаваная Вісла для нас.
Для адных яна
Свеціць зарою,
Для другіх —
Ў ёй поўдзень пагас.

4

Па траншэі паўзе аддзяленне
Перад самай крутой вышыняй.
Раптам выбух —
Нібы ў сутарэнні,
Нас усіх засынае зямлёй.

Мы у яме глыбокай
Са зброяй,
Жвірам вушы набіты, раты.
Раны сочацца ў многіх крывёю,
І не знайдзем —
Дзе тыя бішты...

Трэба ўстаць
З гэтай ямы, з акона,
Ўзняць зямлю,
Нібы века труны.
Можна, хутка
У цэнтры Еўропы
Прыйдзе ён, дзень апошні вайны?

Нас не той ужо клонат трывожыць,
Што не ўбачым мы родных сваіх,
Што вось тут пас, засыпаных, можа,
Назавуць невядомымі ўсіх.

Мы шкадуем, што пісьмы ў кішэнях —
Не паспелі дамоў адаслаць —
І што пройдзе без нас
Наступленне —
Вышыню будуць іншыя браць.

Ноч глухая —
Ні дыху ні слыху,—
Мы не чуем, што там, над зямлёй.
І цяжэй нам становіцца дыхаць,
Быццам сціснулі гора пятлёй.

Знаем толькі адно — паміраем
На сваім баявым рубяжы.
Эх, зямля,
Ты — свая ці чужая! —
Выйсці з пекла нам дапамажы.

Так сканалі б мы
Ў гэтакім горы,
І прайшло б
Наступленне без нас.
Але ёсць жа на свеце
Сапёры,
Што у час
Падаспелі якраз.

Адкапаныя, з ямы,
Як з бочкі,
Выпаўзаем...
І золак зазяду.

— Дык чые ж вы,
Скажыце, браточкі?
— Нае палкоўнік Рубахаў наслалі...

5

Як прыемна нам дыхаць наветрам,
Хоць і з дымам яно наіслам!
Набывазі, зямлі, ў тваіх нетрах,
Зноў наперад
Ісці трэба нам.

Усю ноч роў ахрылілаю галоткай
Наш плацдарм.
Ды не бачна было,
Колькі нас прад прамою наводкай
Ад варожых гармат налягло.

Трэба нам асядлаць перашыек,
Што за вузкай палоскай вады.
Чую:
— Бачыш вунь кусцікі тва,
Капітан? Прабывайся туды!

Наш камбат —
Голас строгі і ваяккі,—
На мяне ён з трывогай глядзіць:
— Перадалі: парашэшы цяжка,
У траншэі Рубахаў ляжыць...

Там, ля самае Віслы,
Вунь бачыш,
Дзе дубок?
Там НП палкавы...
Дапаўзіці!..
Памагчы!..

40

А іначай...
Адным словам —
Каб быў ён жывы!..

«Ёсць!» —
Кароткае слова, як выстрал,
І салдат ім прасякнуты ўвесь.
Я паўзу, лезу я да той выспы,
Куды б д'ябал і той не далез.

Я не веру ні ў д'ябла, ні ў бога,
Я — жывы чалавек, я — салдат.
Для мяне баявою трывогай
Стаў маёра-камбата загад.

Ён, маёр, крыху старшы па званні,
Як і я, быў звычайным байцом.
І сёгоння на бітву ў час ранні
Мы ў адным батальёне ідзём.

Ноччу ён, плашч-палаткай прыкрыты,
Самым першым праплыў праз раку.
І наслалі мяне пампалітам
Да яго
Ў маім родным палку.

Хай яшчэ
Пацямяніць крыху неба,
Гэтай цемры не будзе канца.
Ратаваць мне
Рубахава трэба —
Кампалка,
Камуніста,
Байца!

Як жа так,
Дарагі мой палкоўнік?

41

Былі разам з табой столькі год,
Дык няўжо мы пад спелаю поўняй
Не закончым апошні паход?

А ты мог бы ўжо быць генералам —
Навучыў цябе фронт ваюваць.
— Як у нейкім кіно, сёння мала
Ў нас забітых,—
Любіў жартаваць.

Мне казаў:
— Я казак, з Украіны.
Запарожцы не ўмеюць тужыць...
Хутка зоймецца дзень.
Я павінен
Данаўзці туды —
Жыць ці не жыць!

Бой грывіць —
Ні адвагі, ні страху,
Толькі ў сэрцы надзея адна
Данаўзці да таго будана,
Дзе ляжыць ён,
Палкоўнік Рубахаў.

Ён жа тут не ў шпітальнай палатце —
Ані доктара, ні медыстры.
З ім адна толькі пісарка Каця,
Як празрысты праменьчык зары.

Каця! Родная сэрцу дзяўчына!
Як шануюць салдаты яе!
Хоць не мае вайсковага чына —
Між бывалых —
Сапраўдны баец.

Ёй шынель падабралі кароткі,
Боты з хрому
Пашыў старшыня,
Як у хлопца,
Пад шэрай шаоткай
Чуб надстрыжаны пасіць яна.

Васільковыя вочы. На твары
Дзве радзімкі — як кроплі расы.
Хай вялі б яе светлыя мары
Ў свет цудоўнай дзявочай красы.

Не сядзелася ў палітадзеле —
Памагчы трэба другу свайму.
І яна рве сарочку на целе,
Перавязвае раны яму.

Свой апошні салдацкі пакецік
Разматала:
— Больш бітву няма...
Тут і я.
Мой ліхтарык ім свеціць.
— Вось вада, Каця!
Ліць?
— Я сама...

Камандзіра свайго баявога
Трэба вырваць
Нам сёння з бяды.
Падаспеў жа я ў час на надмогу,
Перапоўзішы траншею сюды.

Цяжка нам,
А палкоўніку болей,
Раны цела някуць вострым болем:
Усю ноч сюды немцы — мы чулі —
Разруўныя ў нас сыпалі кулі.

Мы бінтуем палкоўніку раны
І даём яму з флягі вады.
Ён прыўзняў галаву,
Ў сіні ранак
Паглядае на бераг руды.

Пачынае ўжо дзень.
Хутка ў неба
«Месершміты» падымуцца зноў.
Пераправіць палкоўніка трэба
На той бераг —
Да нашых тылоў.

Сёння там
Дактары з медсанбата
Бой вядуць за жыццё,
Як і мы.
Камандзіра свайго, друга, брата
Мы выносім з акашняй імглы.

Зноў над намі шуміць пераправа,
Вісла б'ецца ў крутых берагах,
Каця злева плыве,
А я справа, —
Нібы цейкія гіры
Ў пагах.

Мы ў вадзе —
Як у лютаўскай сцюжы,
А рака ўсё глыбей і глыбей.
Каця родная,
Каця-Кацюша!
Як жа мала я ведаў цябе!

Часта бачыліся ў палітадзеле,
За сталом адным разам сядзелі.

Жартаваў я з табой, як бывае,
І не ведаў, што ты вось такая.

Прыгажосцю і гартам адменная,
Ты салдагу-герою раўня...
Вісла з грывамі беланеннымі
Так бяжыць, што яе не суніць.

Але нам прабівацца праз хвалі
Дапамог, малайчына, салёр.
Вось і бераг,
Адкуль назіралі.
Тут жыццём
Пахнуць мята, чабор.

Тут мы можам узняцца, на лесе
Не паўзці ўжо —
Ісці ў поўны рост.
Нізка, нізка
Над намі развесіў
Вецер хмаркі-прасцінкі з нябёс.

А мо гэта пад ценямі хмараў
Спацялёныя дрэвы трымцяць?
Не, не дрэвы —
Да нас санітары
Падбягаюць
І нам расціраць

Пачынаюць і ногі і рукі
На пасцелі з нажоўкалай травы.
Рады мы;
Перадолеўшы мукі,
Наш палкоўнік,
Ён з намі, жывы.

Дзесь займаўся.
У грукаце
Сталі
І агню
Новы бой закішаў.
Нас другія палкі замянялі,
Свежы корпус у бітву ўступаў.

6

Як радкі, можа, гэтай паэмы,
Перадніка кароткай была.
Зноў у строй станавіліся ўсе мы —
І за намі ўжо Вісла цягла.

На гарыстых і роўных дарогах
Нескароных крочаць палкі.
І пра нашы баі, перамогі
Высываюць у сэрцы радкі.

Толькі б недзе ў зямлянцы ці ў хаце
Ліст нашеры ды столік малы...
Развітаўся з Рубахамым.
Каця
З ім наехала ў нашы тылы.

Усе салдаты здароўя жадалі
Камандзіру і другу свайму.
Ну, а Каці мы проста
сказалі:
— Будзь найлепшай сяброўкай яму.

Яшчэ больш завядужаць ён можа,
Калі дзесь засташецца адзін,
Хоць казаў,
Што казак з Запарожжа

Не памрэ,
Бо ён — воінаў сын.

Дні і тыдні ішлі.
Але з тылу
Весткі нам
Не было піякой.
Пэўна,
Доктарка забараніла
Ім пісаць,
Трэба ж толькі спакой.
А мо там,
У вазнім пшталі,
Аперацыя доўгай была?..
Ўжо на Дуклінскім перавале
Бой дывізія наша вяла.

Потым Одэр,
І Эльба, і Ўлтава —
Баявыя этапы палка
І дывізіі ўсёй,
Што са славай
Сцяг іранесла ў надзейных руках.

Меў другога наш моак
Камандзіра,
Але першага нам
Не забыць.
Па-пад визваленым,
Сандамірам
Яркай чырванню
Зорка гарыць.

7

Нам часцей бы вяртацца ў юнацтва,
Ў маладыя, далёкія дні.

Сандамір!
Бачу плён тваёй працы,
Нашай братняе дружбы асні.

Ты вядомы
З часоў старажытных.
Сэрцам рады сустрэчы з табой.
Я табой, а ты мной —
Не забыты,
Адным шчасцем жывём
І журбой.

Там, дзе чуўся
На плошчах і ўзгорках
Звон касцельны з далёкіх вякоў,
Сёння сляць
Пад чырвонаю зоркай
Шмат маіх франтавых дружбакоў.

Каля самых варот,
Ля пагоста,
Б'ецца полымем
Вечны агонь.
Праз гадзі,
Праз далёкія вёрсты
Я сягоння прыйшоў да яго.

Ты не раз,
Ясным сонцам заліты,
Адзначаў перамогі вясну.
Да жыцця,
Упачэнт вайною разбіты,
Зноў вяртаўся
Са страшнага сну.

Ты пра многае марыў і мысліў,
Але гэта ўжо ява — не сон:

У красе ты і ў славе
Над Віслай
Сустрэкаеш святло новых дзён.

Калі ехаў дамоў я
З Берліна,
Шлях ляжаў ад цябе у баку.
Але бачыў
Тваю ўсю краіну,
Праязджаючы
Віслу-раку.

Знедалёку
Вятрак мне твой шэры
Памахаў на узгорку крутым...
Ціха я
На тваім крочу сверы,
Што шуміць на плацдарме былым!..

Ты мяне клікаў голасам восені,
Шанаццем ліствы над ракой.
Тут за летам
Была яшчэ восень,

Што ўсіх нас асынала імжой.
Я ад Віслы тваёй
Белапеннай
Зноў на захад найшоў
Як салдат.
І апошні пякельны,
Ваенны
Над табой
Прашумеў лістапад...

Я віншую цябе
З светлым Маем.

Што прынёс для планеты ўсёй мір.
Бачу сам, вызваліцель твой, знаю —
Плённай працай жывеш, Садамір.

Хоць нямала пабачыў ты гора,
Але ўстаў з небыцця, як баец.
Ты вядзі мяне зпоў, дружка-горад,
Праз кварталы і плошчы свае.

Настаім зноў на тым раздарожжы,
На якім я калісьці хадзіў.
Знойдзем тую зямлянку, быць можа,
У якой паміраў наш камдыў.

Пойдзем мы да вышніх садамірскіх,
Дзе хавалі сяброў баявых.
На гранітным цяпер абеліску
Там імёны напісаны іх.

Шмат імёнаў яшчэ невядома,
Хоць праісналі болы за трыццаць гадоў.
Дзе ж шукаць:
За мяккою ці дома
Ці спытаць у салдатак-удоў?

Сярод паўшных
Ці, можа, устаўшых
З-пад зямлі, дзе травіня была,
Ці ў гвардзейскай дывізіі нашай,
Што ад Волгі да Шырэ дайшла?

Я зпайшоў бы дывізію тую,
Ды яе ўжо на свеце няма...
«Як няма?! —
У адглас голас чую,
То гаворыць зямлі мне сама. —

Бачыш, кветкі паўкруг паліліся,
Чырванеюць пад сонцам крывёй?
Ты сяброў нашукай у тым спісе,
Што пісаўся Радзімай тваёй.

Знойдзеш там сотні тысяч імёнаў
Палкаводцаў і радавых,
Знойдзеш там
З усіх рот, батальёнаў
І жывых і памёршых — усіх».

Помняць нас тут
Зямлянкі і хаты,
У якіх мы часова жылі,
І дывізіі польскай салдаты,
Ў бой што
З імем Касцюшкі ішлі.

Я назваў бы
Усіх паімённа,
З кім навек мяне лёс парукаў.
Дзе ж палкоўнік Рубахаў?
Штодзённа
Ўспамінаю свайго кампалка.

Без яго вызвалалі мы Прагу,
Калі быў ужо ўзяты Берлін.
Але разам
Пад вогненным сцягам
З намі быў
Верны партыі сын.

Адзін раз ён
З глыбокага тылу
Ліст прыслаў.
І адчуў я тугу:

«Жыў-здараў...
Дзякуй, што не забылі...
Ды вярнуцца я ў полк
Не магу...»

Ён пісаў мне,
Што жонкай законнай
Стала Каця
Яшчэ ў час вайны.
І я ўпеўнены быў,
Што да скону
Разлучыцца не змогуць яны.

8

«Што ж далей? —
Знаю, будзе пытанне.—
Як герояў тваіх склаўся лёс?»
Шмат гадоў я ішоў на спатканне
З імі,
У сэрцы любоў да іх лёс.

Жыў адною падзеяй у горы,
Што сустрача нас не абміне.
Баявыя сябры
У родны горад
Запрасілі аднойчы мяне.

У гэты горад палескі, вядомы,
Самым першым наш полк уступаў.
Ведаў вуліцу я,
Нумар дома,
Але ў сэрцы журбы не хаваў.

Як заўсёды,
У гэтай сустрэчы
Будзе радасць,

А будзе й журба.
На Мазыр
Апускаецца вечар.
І дыміць
Завадская труба.

Паўнаводная Прыпяць шырока
Црада мной расчыняе масты.
Тут вось чуў я
Рубахава крокі,
Як ішоў правяраць ён пасты.

Колькі дрэваў,
Асыпалых жвірам,
Узрасло на крутых берагах
З той пары,
Калі мы к Сандаміру
З Мазыра
Пакіроўвалі шлях!

Быў Рубахаў
З наўгода ў шпіталі
У Магілёве. Затым...
А затым
Мы палкоўніка доўга шукалі —
Хоць гадзінку б
Пагутарыць з ім.

У яго Запарожжы былі мы,
Бо казаў:
«Буду жыць — запрашу».
Можна, там
З казакамі былымі
Ён адводзіў парою душу?

Пра яго неаднойчы пыталі
У стольным Кіеве,

Ў Мінску, Маскве.
І яго мы
Ў той спіс унісалі
Ветэранаў —
Хто й сёння жыве.

Час ішоў.
З дрэваў падала лісце,
Серабрылі нам скроні снягі.
Дзе ж палкоўнік?
Знарок мо кудысьці
Ён падаўся
Ў абдымкі тайгі?

Быў заўсёды ён
Вельмі аддачы
Дружбе й службе.
Любы перавал
Мог узяць ён,
І так нечакана,
Што здзіўляўся нат сам генерал.

Але тут,
Па-над Прыпяццю, ў доме,
Што стаіць на высокай гары,
Жыў ён ціха —
З сям'ёю, вядома, —
Аж да позняй асенняй пары.

Да асенняй? Чаму?
Не адразу
Атрымаў я адказ ад сяброў.
Пачакаем пакуль што
З адказам...
Сэрца,
Ціха пульсуй маю кроў!..

Вось і дом
Па-над самай ракою,
Між зарослых ірвоў Мазыра,
Плошча,
Сцяг мы ўзнялі над ягою,
Каб далей нам шляхі азараў.

Дом Рубахава —
Не выпадкова
Так назвалі яго ў Мазыры:
Пераехаў сюды з Магілёва —
Не застаўся чамусь на Дняпры.

Тут сабе,
З пастаяннай прапіскай,
Месца жыхарства аблюбаваў,
Бо ў дывізіі слаўнай
Мазырскай
Полк яго
Да канца ваяваў.

Назваю цябе,
Любы палкоўнік,
Мой Рубахаў,
Мой бацька і друг.
Знаю —
Сэрца было шчасцем поўна,
Як сюды
Ехаў з Кацяю ўдвух.

Ну, а потым
З'явіўся і трэці —
Сын,
Якому цяпер
Дваццаць гадоў.

...Адшумела зялёнае вецце
На пагорку,
Дзе вербы стаяць.

Адрасоў больш
Не трэба шукаць нам —
Ні на Прыпяці, ні на Дняпры.
Мы сядзім
У Рубахавай Каці —
Палкавыя былыя сябры.

Хто як мог —
І здалёку і зблізку, —
Мы прыйшлі пагасціць да яе.
Успамінаем
Плацдарм сандамірскі,
Баявыя дарогі свае.

Мала нас.
Але мы надта дружым.
Хай святым
Стане гэты нам кут.
Сын Рубахаў
У арміі служыць.
Ну, а бацька?
Ён з памі. Ён тут.

Ярка ўвечары
Лямпачкі свецяць,
Азараючы дэблы лаской.
Мы тут бачым яго
На партрэце
У поўнай форме сваёй
Баявой.

Абвіла яго вартку
Дарога
Чорным крэнам.
А ён кажа нам:
«Не забраў я з сабою пічога,
Усё людзям пакінуў,
Сябрам.

Вось Кацюша мая сёння з вамі,
Хай пра ўсё вам раскажа яна.
А мяне ранаі —
Бачыце самі —
Тут зусім
Даканала вайна...»

Зноў развітваемся мы з ёю,
З пашай пісаркай палкавой.
Да сустрэчы —
Вясной ці зімою,
Калі сцелецца снежны сувой.

Мо скрыжуюцца пашы дарогі,
І мы ўспомнім
свой час малады,
Калі прыйдзем
У Дзень Церамогі
Нашы кветкі нагласці сюды,

Дзе з зямлі праз граніт
Пад вятрамі
Прабываецца пер'е травы...
Камандзір
Не развітваўся з намі,
І заўсёды для нас ён —
Жывы.

Вось і ўсё. Заўтра што?
Заўтра, мусіць,
Свет раскрыве нам іншую шыр.
І пазду я зноў
З Беларусі
Да цябе,
Горад-друг Сандамір.

НЕСУЧЫ ЛЮДЗЯМ СОНЦА...

СУМЛЕННЕ ЭПОХІ

Мы — садзаты вялікай Айчыны сваёй,
Рэвалюцыі нашай, савецкай улады.
За Кастрычнік і Май
Мы хадзілі на бой.
Нам акопы былі —
Як дзядам барыкады.
Мы ўжо самі — дзяды.
І, як дрэўцы ў гаі,
Нашы ўнукі растуць —
Крочыць змена другая...
Шэсць дзесяткаў гадоў
Праз паходы, баі
Рэвалюцыі сцяг нам шліхі азарае.
Прыгадайце, як новае зры агні
Разгараліся з «Іскры»,
З маёвак рабочых.
Гэта Ленін у тых далёкіх дні
Нас вучыў прабівацца
Да сонца праз пачы.
І калі за крывавай сцяной барыкад
Задыхалася ў дыме рабочая Прэсня —
Слова Леніна йшло
У Маскву, Петраград,
Як рака,
Што ламала ільды напрудвесні.
Ён для нашага шчасця змагаўся і жыў,
Браў на плечы свае і цяжар і нягоды.
Цераз ссылак, выгнанні,
Сібір і Разліў
Нас дарогаю вернай павёў у паходы.

Гэтак мог толькі ён
Дзень і ноч працаваць,
Усё ведаць і чуць аб Радзіме ў чужыне.
Час настаў. Ён у Смольным:
— Хутчэй трэба браць
Тэлеграфы, масты!..
Не губляць ні хвіліны!
З'езд Саветаў.
Хвалююцца сэрцы байцоў:
— Дзе ён, родны? Які ён?
— Цішэй, грамадзяне!
Правадыр па трыбуну імкліва ўзышоў —
І ўзгарэліся сэрцы
Ў людскім акіяне.
Хоць не кожны з іх Леніна бачыў раней,
Але ўсе адчувалі яго хваляванне,
Бо з мільёнаў людзей
Ён за ўсіх нам радней —
Самы просты і ясны,
Як сонца, як ранне.
І такім ён для нас
Будзе жыць у вяках —
Чалавек з ясным розумам,
Мудрым узлётам.
Ён на з'ездах партыйных, заводах, налях
З намі ўсюды, навечна
Ў штодзённых турботах.
І на сцягу на тым,
Што ў баях мы ўзнялі,
Ён, як сонца, палае
Ў сузор'ях агністых.
Будзе вечна
На ўсіх кантынентах зямлі
Ленін першым у свеце
Ісці камуністам...

РОДНАМУ КРАЮ

Беларусь —
Шум зліёнай дубровы
Пад праменнай зарою
І чысціюкія матчыны словы —
Як пралескі вясною.

З бурнацечных крышці твае лекі
Нам загойвалі раны,
Як ішлі мы
Праз пушчы і рэкі
Пад агнём ураганным.

Волі сцяг
Ты нясеш над сабою
Цераз зімы і леты.
Многа песень тваіх і герояў
Знаюць людзі планеты.

Беларусь —
Крыжавыя дарогі
Прав бары і палеткі,
На лугах і ў садах беланогіх
З мёду чыстага кветкі.

Да акна
Каля кожнае хаты
Калён працягвае вецце.
А як звонка гукаюць дзяўчаты
Вёсны —
Час наўналецця.

Колькі шчырых сяброў сёння маеш
Ты ў сугвецці сузорным,
Колькі птушак на дрэвах гушкаеш
І на хвалях азёрных!

Каравай твай —
Як месяц высокі,
Па гасцінных абрусах.
Увесь свет
Знае край сінявокі,
Дзе жывуць беларусы.

ПАЧАТАК ЛЕТА

Сцяблінамі сталі зярняты,
Што дружна
Вясною ляглі у раллю на сяўбе.
І кожная ластаўка
Ў працы патружнай
Звіла над страхою
Гняздо для сябе.

Вы дзетак гадуйце,
Стральчатых ластаўкі,
Ніхто не кране вас над стрэхамі хат.
Хай цёплае лета
Сагрэе вас ласкаю,
Пакуль не апаў на зямлю
Лістапад.

НАД ВОБЛАКАМ

Зямля і пеба —
Час выпрабаванняў
Даўно мінуў.
Над воблакам сівым,
Азорацця сонечным світаннем,
Мы з тугавою хуткасцю ляцім.

Такое ў высях яркае свячэнне!
Пад сінцю пеба —
Цені апідзе.
І рантам самалёт наш
На зніжэнне
Праз воблака стракатае ідзе.

Яно плыве
Над самую зямлёю,
Дзе разгарнуў хрыбты свае Каўказ.
Ды лайнер наш,
Прабіўшыся стралою,
Ўсіх на зямлю
Снакойна садзіць часе.

Паліўся дождж,
Хоць ён і не патрэбен.
Цямнота —
Сонца быццам не было.
Я не хачу быць воблакам у небе,
Што можа людзям
Засланяць святло.

Да позвай восеньскай завеі
 Ужо набліжаецца мой век,
 А я, здаецца, не старэю,
 Яшчэ пакурваю «Казбек».

Бывае — несна заспяваю,
 Калі шуміць вясельны стол.
 Чакаю зноў
 Такого маю,
 Што ўсцэле квеценню мне дол.

Гады імчацца так імгненна,
 Што аглянцуцца не наспень.
 Дзе ж тое мора,
 Бераг пенны,
 Дзе прагучыць аркестраў медзь?

О не,
 Зрабіў я гэтак мала,
 Мяне ты, старасць, не гукай!
 Хачу,
 Каб вечна выкрасала
 Мне сэрца іскру
 Для радка.

*Вылому камандзіру дывізіі
 генерал-майору А. В. Варынаву*

Заўжды напярэдадні Новага года
 Прагортваю смыхтак я свой франтавы.
 У ім — пераправы, цяжкія находы,
 У ім — адрасы ўсіх сяброў баювых.
 Гартаю старонкі — адну і другую:
 Б'юць гулка малаккі, завеі гудуць —
 Як быццам на понту маю палывую
 Дагэтуль запознена пісьмы ідуць.
 Даўно мы знялі шынялі і ватоўкі,
 Атросшы пясок з іх парой веснавой.
 А мне і цяпер прысылаюць пантоўкі
 На адрасу дружбы, любові франтавой.
 Праз многа гадоў сэрца воіна чуе,
 Як недзе ў Карпатах грывіць перавал.
 Мяне з Новым годам сягоння вішчуе
 Былы наш камдыў, наш сівы генерал.
 Яму больні за семдзсят. Вечна ў находзе
 Гарэць яго сэрцу. І вельмі ён рад,
 Што час адлістне у сёлетнім годзе
 Краіне Саветаў ужо трыццадзсят.
 Вайсковая дружба заўсёды ў нашане,
 І я не забуду да позніх часіа,
 Як мне кожны раз прысылаў віншаванні
 Салдат рэвалюцыі, партыі сын.
 Сягоння ў адказ я свайму генералу
 Пішу як таварыш, як друг, чалавек:
 Хай вашы дарогі заўжды без прывалу
 Вядуць нас усіх
 З году ў год, з веку ў век.

Дзесьці вецер навеяў сумёты
 У маўклівых закутках лясных, —
 А мне бачыш ўжо жаўрашка ўзлёты,
 Адгуваю дыханне вясны:

Ручайшамі да рэк на даліне
 Адсываюць з узгоркаў сцягі,
 І вачыма прарослых былінак
 Углядаюцца ўвысь берагі.

Красавік на-над кожным парогам
 Все ветрам вясны маладым.
 І пасуверак нечым пагрозам
 Крочыць сонца на крузе зямным.

Сонцу бачна сцяжынка любая,
 На якіх з веку ў век мы ідзем.
 Над Айчынай вясна маладая
 Стала нашай надзеяй, жыццём.

Па-над Волгай бурліваю нізка
 Апускаўся туман на дугі,
 А Ульянаў Валодзя з Сімбірска
 Ў свет ішоў,
 Каб парваць ланцугі.

Каб вясной змрок сграджечны рассяць,
 Хлеб, і волю, і працу нам даць.
 І сягоння Зямлі ўсёй надзей
 Яго словы усюды гучаць.

Мы паралельна другіх рэк
 Праз бурны час імчым з табой.
 А як нас будучыня страпе —
 З усменшай пчырай ці журбой?

Якую дружбу з новым векам
 Шчаслівы вызначыць нам лёс?
 Які ён будзе, чалавек, там,
 Над сінню сонечных нябёс, —

Тіхі, папорысты, адчайны,
 Што ўславіць мудрасцю ўвесь свет,
 А мо такі ж, як мы, звычайны
 Рабочы, хлебароб, паэт?

Якія б там ні слаў ён вершы,
 Якія б цуды ні здзяйсняў —
 Хачу, каб ён
 І ў дваццаць першым
 Высока сцяг любві трымаў.

ПЕСНЯ І СЛАВА

Я рады, мой горад,
Што званнем Героя
Услаўлены верны твой шлях.
Заўсёды была гартаванаю зброя
Ў тваіх надужалых руках.
І я не хаваю ў душы хвалявання:
Ты — радасць і песня мая,
З мільёнамі добрых сяброў у расстанні
Мяне нарадзіў ты ў баях.
У снежным апаге, крывёю залітым,
Душой за цябе я хварэў,
Калі ты, фашысцкай павалай разбіты,
Ад горкага дыму курэў.
Але ты не здаўся,
Змагаўся за волю,
Памножыўшы мсціўцаў рады,
Ты жыў, працаваў
У глыбокім надполлі
Аж тры найдаўжэйшых гады.
А потым зара вызвалення ўстанала
З налёў беларускіх франтоў.
І ўся Беларусь
Нас, байцоў, абдымала,
Выходзячы з цёмных бароў.
Мішэк родны!
З табой мы навекі злучылі
Находы свае і свой лёс.
Героім аддаў ты арміяе крылае,
Іх сэрцам —
Сваю малодосць.

ПЯСВЯЖСКАЯ ВЬШЬ

Змылі ныл азёры
З замка Радзівіла...
І раёны горад
Развінае крылы.

Летучы з-за Пёмана
Ў далыні краіны,
Качкі ў водах цёмных
Робяць тут прыпынак.

А як зіце скіне
Залатая восень —
Іны частку сіні
Ад азёр адносяць.

І хоць даль праціжа
Іх сцюдзёным ветрам —
Вернуцца к Нясвіжу
Ў кут твой заветны.

Ды не толькі гэтым
Горад жыў і мроў —
Ён расціў паўтаў,
Гадаваў герояў.

Погуль не шматлікі
Горад жыхарамі,
Ды пясняр вялікі
Жыў тут побач з намі.

У Пясвіж, вядома нам,
Праз віхуру хмарную
Ён сюды з-за Нёмана
Йшоў у семінарыю.

Дзе друкарня Буднага
Між будышкаў туліцца,
Ён хадзіў тут людцаю
Брукавалай вуліцай.

З паступком Сымонам
Каратаў ён гора дзесь,
Першы верш свой зважкі ён
Склаў у гэтым горадзе.

Шлях пясвіжскі ўхутаны
Быў імжыстай восенню,
А ля Смольні-хутара
Нёман ліўся просінно.

Гаманіла ліпамі
Шумная прысада,
Лісцем шлях усыпала
Сонца лістапада.

Свой надаўшы голас
І людзям і птахам,
Па радзіме Кюлас
Крочыў гэтым шляхам.

ДЗВІНА — ДАЎГАВА

Ад Полацка
Да Верхнядзвінска
Дарога бяжыць з даўніны.
І ўсюды стаяць абеліскі
Навокал Заходняй Дзвіны.

Рака партызанскага краю,
Дзе гулка грывелі баі,
Вятрамі, што хвалі ўздымаюць,
Кальшчаны бары і гаі.

Адною вадою надзялілася
З братэрскай латышкай зямлёй.
І Даўгава
У Даўгаўніцсе
Злівасца з плыню тваёй.

Вядзе мяне дружбы дарога
Да братняй лясной старані —
На захад,
Да мора сівога,
Што стала працягам Дзвіны.

ГОРАД ЛЯ БЕЛАВЕЖЫ

Там, дзе сасповы вецер свежы
Ляціць з узгорка на мяне,
Я каля самай Белавежы
Іду праз горад Камянец.

Як гэта пушча, старажытны
І малады заўсёды ён.
Брэст, Кобрыч, Шіпск і Мазарыта
Яму сягоння плюць паклон.

За сем вякоў ён звездаў многа
У жыцці і цемры і святла.
А гэта вуліца дарогай
Прыфрантавою нам была.

Праз Камянец мы йшлі на захад
Да Буга, Віслы
І далей...
Цяпер сюды шырокім шляхам
Ідзе і едзе шмат людзей.

Калі над бужскім узбярэжжам
Займецца ў небе зорак лядзь —
Еўропа ідзе,
Каб з Белай Вежы
На ўсход чырвоны наглядзець.

НА ГАРЫ МАНУК

Почувала тучка золотая
На грудзі утеса-велікана.

М. Ю. Дармантай

Асядае хмарка асцярожна
На макушцы горнае вяршыны.
І сюды, да Машука,
К падножжю,
Людзі ідуць і йдуць
З усёй краіны.
Ад сухіх вятроў і ненагоды
На вяршыне дрэвы пасівелі.
А парт —
Перад сваім народам —
Быццам не было зусім дуэлі.
Ён глядзіць на «Арфу залатую»,
Дзе страчаўся з добрымі сябрамі.
І яго тут сосны, хвой, туі
Абступілі каля самай брамы.
Зараслі сляды ад хуткіх крокаў,
Кветкі голаў нахіляюць нізка.
Ён — прыгожы, юны, каравоні —
Наглядае шчыра з абеліска.
Ні гады, ні здрадніцкія стрэлы
Песняра ад нас не заславілі,
Быццам толькі
Над гарачым целам
Склаў арол сваё тугое крылле.
Быццам толькі хмарка залатая
Назаўсёды тут запачавала.
І шуміць сасонка маладой
Між руін
Раптоўнага абвала.

ДАЛЁКАЯ ПЛАНЕТА

Зорка Венера ўзнішла над зямлёю...
Максім Багдановіч

На Венеру-зорку ў маладосці
Ты глядзеў, напружваючы зрок,
І яна табе казала штосьці,
Зыркала загадкава здалёк.

А цяпер ты не хадзі з журбою,
Зоркі нчасця ў небе не шукай,
Не відай нагляд на небакрай —
Вось яна
На здымках прад табою.

Блізкая й далёкая планета —
Наміж Сонцам і Зямлёй маяк, —
У яе — свае вясна і лета,
Атмасфера, мабыць, ёсць свая.

То навука тайны раскрывае,
Аж да іншых ідучы планет.
І Венера, бач, ужо не тая,
Гімна якой неў не адзіп паэт.

Мо яшчэ пазгаданья згадкі
Прыйдучь к нам з таемнасцю святла —
Але ты Венеру-зорку, братка,
Не шукай —
Яна да нас прыйшла.

З сібірскага сшытка

ЦЮМЕНЬ

На ўыход лясамі і палямі
Прадлёг даўгі сібірскі тракт.
Там, за уральскімі хрыбтамі,
Стайць Цюмень
На ўсіх вятрах.

Я не турыстам і не гасцем
Прыбыў з Прыёмання сюды.
Хай новай рыскай на бяроўце
Мае адзначацца гады.

Мо быў тут хтосьці пахаваны
З далёкіх родзічаў маіх,
Калі ў жалеза закаваных
На край Айчыны твалі іх?

Усё самотней цеўдзень веда
Хмурнеў над рускаю зямлёй.
Сібір была страшней за вельга,
Цяжкай турмой Расіі ўсёй.

А я з таго вась навалення,
Што праліло за дружбу кроў,
Сягоння крочу на Цюмені
І пазнаю сваіх сяброў —

Буравікоў і інжынераў —
Старых і самых маладых.
Яны не з той,
А з нашай эры
На ўсё жыццё прыйшлі сюды.

Мне пацскаюць моцна рукі:
— Ідзі, браток, да нас хутчэй!
А побач з імі —
дзедзі, ўнукі
Як зоркі радасці, надзей.

Усе яны адчулі ласку
Сібірскай волатнай зямлі,
Як тыя вунь на лузе краскі,
Што ўсю ад зор красу ўзялі.

Вось дом фарбуюць сібірачкі
Пад колер жыта залаты.
Тут, можа, ёсць мае зямлячкі
З-над Мінска,
Слуцка
ці Узды?

Цюмень! Мы ведаем, якою
Была,
і ёсць,
і будзеш ты.
Цяпер знаёмца з табою
Сталіцы многія, парты.

Твой малады агонь іскрыцца
У люстры ціхае ракі.
Ты стала нафтавай сталіцай,
Здзівіўшы ўсе мацерыкі.

Прыносіш працы плён штогодзіна
У палях, лясках, на буравых.
І мне ўжо мроіцца — мільёны
Ідуць па вуліцах тваіх.

БУРАВІКІ

Снягі палірыня сувоём
Віхор раскручвае сівы.
І тут з прыродаю самою
Заўсёды трэба быць на «вы».

Бывае — трэці тыдзень вахту
Пісуюць сябры на буравой,
Але няма, не бачпа нафты,
Нібыта ўкрыў не сувой.

Мы ж дзеці ўпартата парода —
Мы да самога дойдзем дна...
І вось з глыбіннае пароды
Яна пайшла наверх, яна!

Пайшла.
І грывай чорнай хвалі
Майстроў прыемна абдае.
Не, не дарэмна праціралі
Тут кажухі яны свае.

Але далей ісці павінны,
Знайсці яшчэ багаты скарб.
Для іх «касмiчныя» глыбіні
Гатоў адзрыць
Зямны ўвесь шар.

САМАТЛОР

Ёсць у Сібіры Саматлор —
Царыца, слава ўсіх азёр.

Зірнеш — і краю не відно.
Ды мёртвым звалася яно.

Ніхто не думаў і не сніў,
Што ў ім таіцца столькі дэіў.

Сюды ў разгар сівых снягоў
З Баку, з каспійскіх берагоў

І з-за Дняпра, дзе звонкі бор,
Прыішлі сябры на Саматлор.

Гудуць на багнішчах былых
Больш сотні сьважын буравых.

Я ўбачыў тут упершыню
Зямлі такую глыбіню.

Дзе ціпа мёртваю была —
Дарога возерам прайшла.

Свідруюць дол буравікі —
Мае сябры-франтавікі.

Да смелых новых перапраў
Ім Саматлор плацдармам стаў.

СУСТРЭЧА З ЗЯМЛЯЧКАМІ

*Былой беларускай партызан-
цы, цяпер жыцарцы горада
Цюмень, Вользе Уладзіміраў-
не Дзёміш*

Было:

Афіша па сцяпе —
«Літаратурная сустрэча»...
Цяпло прамоў... І для мяне
Быў самы светлы гэты вечар.

Выходзілі ўжо людзі з залы,
А я з жанчынай гаварыў.
Яна прасіла, том Купалы
Каб ёй на памяць падарыў.

Сваю зямлячку сустракаю,
Сюды прыехаўшы, ў Цюмень.
І хоць гадамі маладая —
Цяжкіх гадоў на твары цень.

Яшчэ шаснаццацігадовай
Да партызан пайшла ў атрад.
У першы год вайны суровы
Ужо яна — лясны салдат.

Там, дзе брыгаду вёў Заслонаў —
Пра гэта пэўна ж чуў і ён,—
Дзяўчына восем эшалонаў
Пусціла з рээк над адхон.

Бацькі загінулі і сёстры,
Куды ж было малой ісці?

І вось пайшла дзяўчына ў вёсны,
Да новай радасці ў жыцці.

Яна прыйшла на асваенне
Глухой сібірскае тайгі.
Цяпер прыгадвае ў Цюмені
Далёкі край свой дарагі.

Мяне на захад клічуць вёрсты,
Туды, дзе вербы над Давіной.
Было кароткае знаёмства,
А шлях —
Паўвека даўжынёй.

ЧЫГУНКА ІДЗЕ НА ПОЎНАЧ

Калі ў тайзе гуляе сцюжа люта
І з поўначы шалёна дзьмуць вятры,
Яе вядуць на поўнач ад Сургута,
Паўз Обі
Праз таяжныя бары.

Здалёк пясок падвозяць самазвалы,
Каля адхону высіцца адхон.
Вось на семсотым кіламетры шпалы
Прыішлі
На Ніжнявартаўскі перон.

Жалеза, сталь і снежныя прасторы —
Ўсё падуладна залатым рукам.
Вось цягікі ідуць да Саматлора,
Вязуць на поўнач хлеб буравікам.

Нам не здаецца гэты край суровым,
Як перавал пялёткі і круты.
Паедзем хутка на дарозе новай
Мы аж да краю вечнай мерзлаты.

Цягікі імчыцца.
Нас чакае педзе
Ўжо на Ямале новы семафор.

З усіх чыгунак,
Па якіх я ездзіў,
Здалася лепшай тут —
На Саматлор.

ІРТЫШ

Забраў прытокаў шмат
І сам прытокам
Ты стаў, Іртыш —
магутная рака.
Каб улівацца ў акіяні глыбокі,
Ты шлях пачаў з ляснога ручайка.

Гайдае вецер пеністыя грывы,
А ты імчыш, набраўшы быстриню.
Вакол цябе
Шумяць лясы і нівы,
Святло аддаўшы сонечнаму дню.

Наш цеплаход
З Табоўска аддільвае,
Трымае шлях да Обі берагоў.
І левы й правы бераг
Нас вітаюць
Усюды спелай свежасцю бароў.

Я ў захваленні ад тваіх прастораў,
Ва ўсе вякі табе вольна ліцца так.
Вунь з той высокай кручы,
Нібы ўчора,
У даль Сібіры ўглядаўся Ярмак.

А вунь адтуль,
Дзе вербы зелянеюць,
І клён высока на гару ўзышоў,
На нас глядзяць
Славуты Мендзілсеў
І непаўторны казачнік Яршоў.

О, колькі вёрст мы праплылі —
Не злічыш.
Нясі ж на хвалях нас,
Далей нясі,
Іртыш!
Я пазнаю ў тваім абліччы
Усіх братоў вялікае Русі.

СІБІРСКАЯ НАФТА

Вяртаецца з поўдня далёкага вырай.
Мы следам за ім прылятаем
І чуем, як нафта клякоча ў Сібіры —
Агні —
Як находні над краем.

У гэтага краю —
Магутнае крылле
І сэрца мацней, чым у волата.
Вось, бачыш, —
Дзе багны пядаўна бурлі,
Фантанам б'е чорнае золата?

Сібірская нафта —
Два гэтыя словы
Для нас — нібы ружы вясновыя.
Мы чуем, як б'ецца
Пульс вечна жывіцёвы,
Як дыхаюць петры суровыя.

Усюды нам скарбы зямлі адкрываюцца —
Прыродай самой гэта сведчыцца.
Ты чуеш, Цюмень,
Як табе адгукаецца
З Палесся далёкая Рэчыца?

У КАФЭ «КАНЕК-ГАРБУНОК»

Насёлак Горнапраўдзінск. Ціпа.
Дзень патухае ў поце ніў.
Над самым Іртышом, на ўзвышшы,
Агеньчык хтосьці зацаліў.

Нас запрашаюць:
— Камі ласка,
Час вечаровы надыпоў...
Мы з целахода йдзем у казку,
Якую нам пісаў Ярышоў.

Ўсё ад падлогі і да столі
Тут чыстым небам зіхаціць.
Іванушка праз горы-долы
На гарбунку-каньку імчыць.

Над ім — бяскрайнія абшары,
І зорны свет вакол яго.
А ён ляціць кудысь праз хмары,
Шукае шчасця дзесь свайго.

Чаго ж ты, хлопча, так увінша
Імкнешся ў той захмарны рай?
Глядзі, у родным Прыіртывішы
Красуе твой сібірскі край!

САМАЛЁТ НАД ТАЙГОЙ

Высока ў завоблачных высях
Пльыве над тайгой самалёт.
Сумётамі хмар засланіўся
Ад нас
На зямлі сонца ўсход.

Не бачым нічога — ні рэчак,
Ні сіняй сібірскай тайгі.
Адно толькі хмары настрэчу —
Як белыя ў полі снягі.

На ўсход мы ляцім да Цюмені
Высокай дарогай сваёй.
Гадзіна — а мы праляцелі
Ўжо тысячы вёрст над зямлёй.

Ляцець бы далей
І яшчэ быць
На зорным сваім караблі.
Ды хочацца сэрцу —
Хутчэй бы
Пайсці па тайзе,
На зямлі.

ПШАНІЦА ЗА ОБ'Ю

Стаіць сцяпой пшаніца зала-
тая...

М. Ісакоўскі

На ціхім таежным раздоллі
Не дбаў аб сустрэчы такой:
Густая пшаніца на полі
Шуміць на-над Об'ю-ракой.

І чэрвень ударыў малацкай,
Амыўшы вадой берагі.
Нядаўна яшчэ на світанку
Мы тут разграбалі снягі.

Здавалася — можна з сумёта
Аж зорнай дастаць яспаты.
А сёння,
Ўвесь мокры ад пота,
Гупкаецца колас густы.

Празрыстаю сонечнай ранню
Прастор наліваецца ўвесь.
Сцяпой,
Як і там, на Кубані,
Ці ў нас, на-пад Прыпяццю дзесь,

Пшаніца шуміць залатая,
Сабой аздабляючы свет.
І зноўку гучыць песня тая,
Якую пісаў нам паэт.

РАДАСЦЬ СУСТРЭЧ

СЛІЗА

Мы па вогнепнай раллі
Адступалі з боем.
Маці пыл сваёй зямлі
Паліла слязою.

А вярталіся назад —
Сына сустракала,
Шчасця, радасці сляза
На зямлю упала.

Адгрымеў над Проняй бой.
Крочу родным краем.
Над пралітаю слязой
Кветка расцвітае.

ВЯРТАШНЕ

Да пябе я вярпуўся саздатам,
Калі ў лесе цвілі верасы.
Вёска спала.
У ціхіх хаты
Да людзей зноў прыходзілі сны.

Ужо ранак грывіць па дарогах,
Цеўні ў вёсцы прапелі ізноў.
Час і нам ужо спаць,
Бо так многа
Ў вас з табой недабачашых сноў.

ПЕРШЫ АГЕНЬЧЫК

Над разбуранай вёскай маёй
Камішы сумна ў неба глядзелі.
Вечар хмарамі плыў пад зямлёй,
І тусцелі маўклівыя цеші.

Сёння хтосьці у вёску прыйшоў,
Збудаваў сабе хатку наскора.
Без наперных на шыбах крыжоў
Загарэўся агеньчык між зорак.

Цёплы ведаў прабег над сялом.
Разгараюцца дровы у печы.
У суседняе хаце цыкло,—
І для нас пацяплеў гэты вечар.

* * *

Зажывуць цяжкія раны,
Адгрыміць агонь вайны.
Гаварыць аб тым не стапу,
Як балелі мне яны.

Па варожых біў я дзотах,
Каб прайсці яшчэ хоць крок.
І чаргою кулямётнай
Выбіваўся мой радок.

СЯСТРЫ

Пад шырокім полем
Неба залаціцца,
І іскрацца росы
Золкавай расой.
Да цябе я крочу,
Любая сястрыца,
Думкаю і сэрцам
Я заўжды з табой.
І пакуль дарогай
Гэтай крочыць буду,
Ты чакай сустрэчы,
Мілая сястра!
З сёстрамі, братамі,
Дзе б ні быў — усюды,
Я кавалкам хлеба
Падзяліцца рад.
І з паходнай кайстрай,
Кулямі прабітай,
Я вярнуся з бою
Весняю парой.
Пойдзем мы у поле,
Будзем сеяць жыта,
Каб расло на ніве,
Скошанай вайной.

ПІСЬМО НА РАДЗІМУ

Два гады я табе не пісаў,
Калі край у няволі стагнаў.

І вось вольны наш Хоцімск. Туды
Рвецца сэрца маё, як заўжды.

Хоць не я — хтосьці іншы з байцоў
Да цябе сёння ў хату зайшоў.

Ты, напэўна, снытала ў яго:
«А ці бачыў ты брата майго?»

Мы ішлі з ім, сястра, адным полем
І з адною сардацкаю доляй.

Ты яго пакармі, наваі,
Замест брата свайго абдымі.

1943--1944

МАРСКАЯ ЧАЙКА

Быў не раз я на Балтыцы,
Ліха як
Яна білася ў бераг круты.
А сягоння ласкавал, ціхая —
Хоць працэджвай
Праз ператы.

Не шуміць, не гудзе, не бушуе —
Хіба ж можна бяскопча шумець?
Каля берага чайка ваюдуе,
Не прывыкла на месцы сядзець.

На свой бераг здалёку і зблізку
Прылятае яна як дамоў.
І вась тут, нібы маці калыску,
Не мора гушкае само.

Не зважае — якая ёй справа
Да мяне, да ваюдувак маіх...
У яе —
І налева, й направа
Шыр для ўзлёту,
Для крылаў тугіх.

У НЕПАГАДЗЬ

Прамокла да травінкі глеба,
Застылі дрэвы ад дажджу.
Чакаю сонечнага неба,
Для бурнай Балтыкі сяджу.

А Балтыка гудзе, грукоча,
І гоніць вецер пепу хваль.
Два тыдні запар днём і ноччу
У бераг б'е дзевяты вал.

Усход нясе з сабой на захад
Студы і сонца, і вясну,
А вецер грукое на даху,
Нібы абуджаны ад сну.

Бяру пясок, дажджом паліты,
Зіхціць ён водбліскам зары.
Маю любоў хай, як малітву,
Прымаюць хвалі і вятры.

ДЗЯЎЧАТЫ ПАДСТРЫГАЮЦЬ РУЖЫ

Лячу за мараю сваёю,
Што ў мора
Чайкай палыла.
А пад акно майго пакоя
Сама паэзія прыйшла.

Там сыплюцца ў сякоце дэённай
Пялёсткі руж, як лісце з дрэў.
І на плантацы чырвонай
Пакар асенні дагарэў.

А калі восеень дагарае,
Звініць у парку соснаў медзь —
Дзяўчаты ружы падстрыгаюць,
Каб ім вяскою не хварэць.

Перабіраюць так сцябліны,
Нібы хусцінкі з нігак ткуць,
Адна — па імені Рэгіна,
Другую — Мараю завуць.

Мне штось падказвае: не трэба
Іх непакоіць. А чаму ж?
У іх вачах — сімсе неба.
А на губах — нялёсткі руж.

ВЯСНУШКІ ЗЯМЛІ

Дыхнуў паўднёвай цеплынёй вятрыска —
І зялень траў усныхнула паўком.
Бярозы голле нахіляюць нізка,
Расой крамянай асыпаюць дол.

Палі аб новым ужо мрояць хлебе,
Вышэй сцябліны з каранёў пайшлі.
А кветак, кветак! —
Зорак менш у небе, —
То ўсё вяспушкі
Роднае зямлі.

НА ПРАСПЕКЦЕ ПУШКІНА

Жылі ў адным мы з ёю доме,
Які даўно пайшоў пад знос.
Цяпер у кожнага, вядома,
Свая кватэра, свой узрост.
І сёння едзем неяк рана
Ў адным тралейбусе мы з ёй,
Нібы сустрэўся печакана
Зноў з маладосцю я сваёй.
Яна дваіх дзяцей гадуе —
Так любіць сына і дачку.
І зараз нехта вось самую
Сустрэне, возьме пад руку.
Мне час развітвацца.
Ды дзе там:
— Ну, як жывецца?
Як сям'я? —
Мы крочым ціха
Тым праспектам,
Што носіць Пушкіна імя.
«А ты мяне нібы й не бачыў, —
Мне гаварыў яе пагляд, —
Калі на ўкраіне барачнай
Жыла я дзесяць год назад».
Над намі сонечнае неба,
І пачало даўно ўжо дзень...
О, як пямнога слоў патрэбна,
Каб чалавека зразумець!

У ЦЫРУЛЬНІ

Прыкрытае фіралкай дымнай,
Гарыць пырокае акно.
Я шмат разоў праходзіў міма
І заўважаў заўжды адно:

Прычоскі ў розных калёры,
І манікюр — ярчай за кроў.
А сёння ў зімні вечар зорны
Сюды пастрыгчыся прыйшоў.

Сяджу, чакаю запрашэння —
Хто пастрыжэ мой рыжы чуб?
А па акне —
Ўсім па здзіўленне:
Зімою — квет, што сэрцу люб.

Чырвонай квеценню ў вазоне
Гарыць «агеньчык» малады:
Прынесла дзеўчына сягоння,
На працу ідучы, сюды.

З малепства песцячы жаданне ---
Ў любімай справе
Майстрам быць, —
Яна жыве адным прызаннем ---
Усё прыгожым каб рабіць.

* * *

Ты мне жадала сны убачыць тыя,
Якія сніў я пмат назад гадоў,
Каб зноў луналі песні маладыя
Пра нашу дружбу, шчасце і любоў.

Што адказаць табе на гэта мушу?
Як позна лёс прызначыў стрэчу нам.
Нічым твайго спакою не парушу,
Бо я ж у вечным неспакоі
Сам.

ІМГНЕПНЕ

На ўсход з далёкае краіны
У цягніку імчымся мы.
Ў акне мільгаюць безумныя
Малюнкі светлае зімы.

Там, за акном, — і лес, і поле,
І росыя зор агнёў ярчэй.
Але душу маю ўсё болей
Кранаў пагляд яе вачэй.

Заўжды з людзьмі сустрэчы рады,
Калі ідуць к табе з душой.
А тут — сустрэліся пагляды,
І я сяджу, бы сам не свой.

Адкуль яна, з якога краю,
Хто даў ёй гэтулькі красы?
Адводжу позірк. Зноў мільгаюць
Паўстанкі, рэкі і лясы.

Імчыць цягнік. Грукачуць козы.
Што ж мне спакою не дае?
Адзін пагляд — туды, у поле,
Другі — міжволі, на яе...

Прайшло якосьці імгненне,
Ужо я ў думках штось пішу.
І маладыя летуценні
Зноў устрывожылі дуну.

ХАТЫНСКАЯ БЯРОЗКА

Чаршела ад дыму бяроста,
І падаў у палымі тын.
Асыпаўшы іскрамі вёрсты,
Гарэла лясная Хатынь.

Крывавай ракой разліліся
Агні на лясках і палях.
Раняла бярэзінка лісце,
Як пер'е надстромлены птах.

А нотым над спаленай гонтай
У понел, змяшаны з зямлёй,
Упала, як кожны чацвёрты,
На слаўнай радзіме маёй.

Няма болей роднае вёскі,
Ды кожнаю поччу і днём
Шумяць пры агні тры бярозкі,
Чацвёртая — стала агнём.

Вядуць сюды сцежкі лясныя
З далёкіх і блізкіх краёў.
Бярозак лісткі маладыя
Транечуцца ў тысячах сноў.

СПАЯЛЁНЫЯ КВЕТКІ

(На народных матывах)

Парудзеў ад ветру камень,
Дзе мой любі пахаваў.
Да магілкі кліча каця
На пагорку неўзараным.

Часта к любаму прыходжу —
А ці позна, а ці рана.
Самым добрым і прыгожым
Для мяне ён быў, каханым.

Кветка-ружка на кургане
Светлай памяццю палае.
І жыве маё каханне,
У душы не памірае.

Я нікога не баюся,
Каб хадзіць сюды штодзённа.
Толькі вось гляджу, дзіўлюся —
Кветкі ружы спаялены.

Што ж вы, людзі, парабілі,
Спаялілі ўсё, стапталі.
Ці ж нікога не любілі,
Ці ж душою не кахалі?

Ці пакрыўджаны былі вы,
Ці я вам зрабіла штосьці?
— То ж другі хланец раўнівы
Спаяліў іх на пагосце.

Ты помніш тыя кірзавыя боты,
Што надзявала ў дзевятнаццаць год?
Адкульсьці з Дона
Ў строй стралковай роты
Ты медыястрой прыйшла
Да нас на фронт.

Як мы, жыла ў агонах і траншэях —
Усюды, там, дзе полк наш пабываў.
А старшыня!..
Нібы шавец, табе ён
Падкоўкі пад абцасы надбіваў.

Удзячны сэрцам быў за ўсё —
За тое,
Што ты яго вяртала зноў у строй,
Да медсанбата спежкаю крутою
Пралескі несла раннюю парой.

Як толькі надыходзіла к пачатцы —
Умеў цябе па кроках ён пазнаць.
Яму было тады, нанэўна, дваццаць,
А ўжо мог цэлай ротай кіраваць.

Нібы звывігукавыя самалёты,
Імчыцца час.
Вось у цябе ўжо ўнук.
А ці забыла кірзавыя боты
І ад падковак
Звонкі ў іскрах брук?

З галінкі тонкае і крохай
На дол нажоўклы ўпаў лісток.
А пад акном маім высокім
Сядзяць галубка й галубок.

Я ціха ім насыпаў зерня,
Фіранкі нават не крапуў.
А можа, птушкі ўвагу звернуць
На шчырасць, ласку, дабрыню?

Яны мяне зусім не чулі —
Ў іх клопат іншы нейкі быў,—
І крыллем дружна ўстрапянулі,
І ўвысь —
Туды, дзе вецер выў...

Мне стала крыўдна і самотна —
Што ім цяпло маёй рукі!..
Ну што ж, да новага прылёта,
Да новай стрэчы, галубкі!

З М Е С Т

*** Для нас плацдармы агнявця... 3

1

3 дымных перапраў

*** Што бачыў ты перад сабою...	6
Ён быў палітруком	7
Мы помнім яго	9
Восень 1943 года	10
Несказаны маналог	11
Матчына слова	13
На магілье латышскіх стражкоў	15
Соп салдаткі	16
Сьлёзу былога франтавіка	19
Пра відмага салдата	22
Сляг Перамогі	24
Радзіма Саветаў	25
Плацдарм <i>(паэма)</i>	27

2

Несучы людзям сонца...

Сумленне эпохі	60
Роднаму краю	62
Пачатак лета	64
Над воблакам	65
*** Да позній восеньскай завеі...	66
Па адрасу дружбы	67
*** Дзесяці вецэр навеў сумёты...	68
*** Мы паралельна пругкіх рэск...	69
Несці і слава	70
Нясвіжская быль	71
Давіна -- Даўсана	73
Горад ля Белавескы	74
На гары Манцук	75
Далёкая планета	76

З СІБІРСКАГА СНЫТКА

Цюмень	77
Буравікі	80
Саматлор	81
Сустрэча з зямлячкай	82
Чыгунка ідзе па поўнач	84
Іртыш	85
Сібірская пафта	87
У кафе «Каньк-гарбунок»	88
Самалёт над тайгой	89
Ішаніца за Об'ю	90

3

Радасць сустрэч

З ФРАНТАВОЙ ЛІРЬКІ

Сляза	92
Вяртанне	93
Першы агеньчык	94
*** Зажывуць цыжкія рапы...	95
Сястры	96
Нісьмо на радзіму	97
Марская чайка	98
У нечагадзь	99
Дзяўчаты надстрыгаюць ружы	100
Вяснушкі зямлі	101
На праспекце Пушкіна	102
У цырульні	103
*** Ты мне жадала сны ўбачыць тыя...	104
Імгненне	105
Хатынская бярозка	106
Спапялёныя кветкі	107
*** Ты помніць тыя кірзавыя боты...	108
*** З галінкі тонкае і кролкай...	109

Прыходзька П.
П 85 Плацдарм: Вершы і паэма.— Мн.: Маст.
літ., 1978.— 112 с.

Вяртанне ў баювую маладосць, па дымным пераправы,
франтавыя дарогі, дзе здыйсцяліся гераічныя подзвігі мілья-
снаў савецкіх людзей у імя жыцця і перамогі на зямлі,— ас-
ноўная тема новай кнігі паэзіі Пятра Прыходзькі «Плацдарм».

У зборнік уваходзяць таксама творы, прысвечаныя сёння-
шаму дню, працоўным подзвігам нашых сучаснікаў, любові
да роднага краю, шчырай дружбе, каханню.

П 70303—082
М 303(05)—78 —78

Бел 2

Петр Федорович Приходько

П Л А Ц Д А Р М

Стихи и поэма

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»

На белорусском языке

Рэдактар І. І. Калеснік. Мастак М. С. Басальга. Мастацкі
рэдактар А. М. Мазышава. Тэхнічны рэдактар Т. М. Сокал.
Карэктар Я. Ф. Харко.

ІБ № 76

Здадзена ў набор 14.11.77. Пады. да друку 13.04.78.
ЛТ 14122. Фармат 70×100^{1/2}. Папера друк. № 1. Гарнітура
звычайная. Друк высокай. Ум. друк. арк. 4,52. Ул.-выд. арк. 3,78.
Тыраж 5000 экз. Зав. 769. Цана 40 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта
Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі
і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, Парыжская мастэраль, 11.

Паліграфічны камбінат імя Л. Козаса Дзяржаўнага камітэта
Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і
кніжнага гандлю. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.